

Cambridge
Elements
Philosophy of Religion

God and Morality

Anne Jeffrey

خوانشِ بخشِ اوّلِ کتابِ

« خدا و اخلاق »

اثرِ آنه جفری

جلسه‌ی ششم (پایانی)،

دهم مارس ۲۰۲۲ میلادی،

نوزدهم اسفند ۱۴۰۰ خورشیدی،

کلاب‌هاوس « حلقه‌ی دیدگاه نو »

یاسر میردامادی

دورنمای بحث

- خلاصه‌ی بحث نشست پیش
- استدلال آنسلمی به سود تبیین خداپاورانه از خوبی اخلاقی
- اشکال‌های خداپاورانه علیه استدلال آنسلمی در اخلاق
- اشکال مبتنی بر الهیات سلبی علیه استدلال آنسلمی در اخلاق
- اشکال‌های الهیات پست‌مدرن علیه استدلال آنسلمی در اخلاق
- تمایز دو نوع تبیین خداپاورانه از اخلاق: انئی و لمی
- تبیین لمی خداپاورانه از هستی‌شناسی اخلاق
- اشکال دادارپاورانه به تبیین لمی هستی‌شناختی از اخلاق
- اشکال مربوط به زمان، بر تبیین خداپاورانه‌ی لمی از هستی‌شناسی اخلاق

خلاصه‌ی بحث نشست پیش

➤ دیدگاه ترکیبی

➤ اشکال‌ها به دیدگاه ترکیبی

➤ تبیین سکولار از منشاء الزامات اخلاقی: قراردادگرایی

➤ نسخه‌ی سوم تبیین خداپاورانه از هستی‌شناسی اخلاقی: خوبی اخلاقی

استدلال آنسلمی به سود تبیین خدا باورانه از خوبی اخلاقی

- جلسه‌ی گذشته تبیین خدا باورانه از خوبی اخلاقی را بیان کردیم. گفتیم که خوبی را بر اساس کمال (excellence) می‌شود فهمید و به‌ترین بیان از کمال، تشبیه به خدا است.
- اما اشکالی که پیش می‌آید این است که خدا می‌تواند وجود نداشته باشد اما هم‌چنان مفهوم خدا هم‌چون اصلی راه‌نمای برای فهم کمال به کار آید.
- بر این اساس، اگر قرار است خود خدا تبیین‌گر خوبی اخلاقی باشد و نه صرفاً مفهوم بلامصدق خدا، به استدلال خدا باورانه‌ای اضافی نیاز داریم.
- رابرت آدامز چنین استدلالی اقامه کرده است:
- ۱. چیزی که کمال مطلق باشد یا محال است، یا ممکن است یا تحقق‌یافته است.
- ۲. امور ممکن، متعلق فهم واقع می‌شوند (به فهم در می‌آیند).
- ۳. اگر چیزی واجد صفت کمال مطلق باشد، باید کسی باشد که آن را ادراک کند.
- ۴. اما انسان‌ها نمی‌توانند کمال مطلق را ادراک کنند بلکه تنها خدا می‌تواند.
- ۵. کامل مطلق بودن یا محال است، یا ممکن است (و متعلق فهم خدا قرار می‌گیرد) یا تحقق‌یافته است.
- ۶. اگر ممکن باشد، خدا باید وجود داشته باشد تا آن را ادراک کند.
- ۷. اگر خدا وجود داشته باشد، پس ما نامزد مناسبی برای چیزی داریم که تحقق واقعی کمال مطلق است.

اشکال‌های خداناباورانه علیه استدلال آنسلمی در اخلاق

➤ ۱. اشکال سازوری: کسی ممکن است علیه استدلال آنسلمی اشکال کند که تصور موجودی دارای کمال مطلق ممکن نیست؛ چون مثلاً علم مطلق الهی با قدرت مطلق الهی و این دو با خیرخواهی مطلق الهی سازگار نیست.

➤ ۲. اشکال بسندگی این جهانی خوبی: خداناباور ممکن است استدلال کند برای تبیین خوبی اخلاقی نیازی به فراروی از امور طبیعی و به میان آوردن امور فراطبیعی نیست. همین جهان به قدر کافی خوب است تا تبیین‌گر خوبی اخلاقی باشد.

اشکال مبتنی بر الهیات سلبی علیه استدلال آنسلمی در اخلاق

- ▶ الهیات سلبی الهیاتی است که می‌گوید نمی‌توان گفت خدا چه گونه است، تنها می‌توان گفت خدا چه گونه نیست.
- ▶ الهیات سلبی این راه را سد می‌کند که بتوان از خدا تحت عنوان کمال مطلق سخن گفت زیرا ما به دلیل محدودیت‌های شناخت تصوری از خدا نداریم. زیرا شکاف هستی‌شناختی عمیق و پرناشدنی‌ای میان خدا و انسان برقرار است.
- ▶ اگر راه سلبی در پیش بگیریم، در این جهان نمی‌توان خوبی را «تشبّه به خدا» دانست. چون خدا شبیه این جهان نیست و این جهان هم شبیه خدا نیست.

اشکال‌های الهیات پست‌مدرن علیه استدلال آنسلمی در اخلاق

- اشکال ۱. الهی‌دانان پست‌مدرن مخالف سخن گفتن عینیت‌گرایانه از خدا هستند. از نظر آن‌ها این نوع سخن گفتن از خدا، خداوند را شیء‌واره و دست‌آموز می‌کند، خدا را تبدیل به چیزی می‌کند که انگاری به چنبره‌ی فهم در می‌آید، در حالی که از نظر الهی‌دانان پست‌مدرن به‌تر است خدا را در کنش یافت تا در نظریه‌پردازی عینیت‌گرایانه.
- اشکال ۲. فهم ما از خوبی همیشه زمان‌مند و مکان‌بند است (تاریخی-فرهنگی است) و لذا خوبی اخلاقی را باید بر این اساس فهم کرد نه بر اساس خدا که، مطابق تعریف، فرازمانی و فرامکانی است.

تمایز دو نوع تبیین خدا باورانه از اخلاق: انئی و لمی (۱)

➤ در تبیین انئی از معلول پی به علت می‌بریم. مثلاً پزشکی از روی سرفه‌های خشک بیمار پی می‌برد که او سل دارد.

➤ در تبیین لمی از علت پی به معلول می‌بریم: پزشکی در یک روستا از روی مشاهده‌ی پشه‌ی مالاریا پی به ریشه‌ی بیماری شایع در روستا می‌برد.

➤ آن‌چه جفری به آن « data-driven argument » می‌گوید نزدیک به تبیین انئی به نظر می‌رسد و آن‌چه او به آن « explainer-driven argument » می‌گوید نزدیک به تبیین لمی می‌رسد.

➤ تبیین‌های هستی‌شناختی‌ای که تا کنون برای اخلاق آمد، تبیین‌های انئی بود.

تمایز دو نوع تبیین خدا باورانه از اخلاق: انی و لمی (۲)

- اشکال تبیین‌های انی این است که همیشه پای تبیین بدیل در میان است، لذا تبیین انی همیشه در مقایسه با تبیین‌های لمی تبیین ضعیف‌تری است.
- صورت کلی تبیین‌های لمی هستی‌شناختی از اخلاق:
 - ۱. فلان پدیده وجود دارد.
 - ۲. اگر خدا وجود داشته باشد، پدید آمدن فلان پدیده بخشی از ذات الهی است. به تعبیر دیگر: ذات الهی موجد فلان پدیده است.
 - ۳. خدا وجود دارد.
- پس: خدا موجد فلان پدیده است. یا: پدیداری فلان پدیده بخشی از ذات الهی است.

تبیین لمی خدا باورانه از هستی‌شناسی اخلاق

➤ نسخه‌ای از تبیین لمی هستی‌شناختی از اخلاق: خدا و قوانین اخلاقی

➤ ۱. قوانین اخلاقی وجود دارند.

➤ ۲. اگر خدا وجود داشته باشد، آن‌گاه این در سرشت الهی است که خدا ضرورتاً موجد و حاکم بر قوانین اخلاقی است.

➤ ۳. خدا وجود دارد.

➤ نتیجه: خدا ضرورتاً موجد و حاکم بر قوانین اخلاقی است.

اشکال دادارباورانه به تبیین لمی هستی‌شناختی از اخلاق

- ▶ تبیین لمی (خدا و قوانین اخلاقی) به ایده‌ی خدای نزدیک و حاکم در ذره-ذره‌ی جهان توسل می‌جوید تا قوانین اخلاقی را تبیین کند.
- ▶ اما ایده‌ی دادارباورانه (دئیسم) خدایی دور از هستی را ترسیم می‌کند که هستی را آفریده و دیگر درگیر جزئیات هستی نیست و هستی به شکل خودکار و خودبسندگی پیش می‌رود.
- ▶ بر این اساس، تصویر دادارباورانه تصویری از خدا ارائه می‌کند که تبیین لمی از هستی‌شناسی اخلاق را نقض می‌کند.

اشکال مربوط به زمان، بر تبیین خدا باورانه‌ی لمی از هستی‌شناسی اخلاق

- ▶ تبیین لمی از نسبت خدا و قوانین اخلاقی نیازمند تصویر کردن «خدایی در همین نزدیکی» است نه خدایی دور.
- ▶ این موضوع ما را به نسبت خدا و زمان می‌کشد. اگر خدا فرازمانی باشد، خدای دوری خواهد شد که نمی‌تواند قرابت لازم را برای علت محادثه و مبقیه بودن قوانین اخلاقی ایفا کند.
- ▶ خدا معمولاً «فرازمانی» (eternal) تصویر شده است اما می‌توان خدا را «مخلد در زمان» (everlasting) هم تصور کرد.